

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1953

EDMOND JALOUX

της Γαλλικής 'Ακαδημίας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΒΑΦΗΣ*

Γνωρίζουμε κακώς τη σύγχρονη ελληνική ποίηση. Είναι λυπηρό πώς κανένας μελετητής δεν καταπιάστηκε με μιά τέτια αποστολή, πλουτίζοντας έτσι το πνεύμα μας και τη μνήμη μας μ' εκείνους που είναι σήμερα οι κληρονόμοι και οι απόγονοι, αν όχι του Αισχύλου και του Πινδάρου, τουλάχιστον του Θεόκριτου, των 'Αλεξανδρινών, των συγγραφέων της **Α ν θ ο λ ο γ ί α ς**.

Η Ελλάδα πάσχει απ' το πολύ μεγάλο παρελθόν της, πολλοί απ' τους συγχρόνους μας αποστρέφουν τα μάτια τους απ' τους σημερινούς ποιητές της, με την πρόφαση ότι δεν έχουν το πλάτος και την άχτινοβολία των αρχαίων αοιδών. Είναι ώσαν ν' αρνιόμαστε να διαβάσουμε με προσοχή, περιέργεια ή ευχαρίστηση, αυτόν ή εκείνον απ' τους συγγραφείς μας, επειδή ή Γαλλία υπήρξε ή πατρίδα του Ρονσάρ, του Ρακίνα και του Μπωντλαίρ.

Η δυσκολία μας να εισδύσουμε στο πρόβλημα της σύγχρονης ελληνικής ποίησης προέρχεται ακόμα απ' ό,τι περίπλοκο κρύβει. Έπειτα απ' την ελληνική Επανάσταση, ή ίδια ή γλώσσα πέρασε από μιά καιρία δραματική φάση: μεταμορφώθηκε. Η μεταμόρφωση όμως αυτή δεν έγινε λογικά και προοδευτικά, όπως της παρεφθαρμένης λατινικής στη γαλλική, αλλά με άναταραχές και, στο μεγαλύτερο μέρος της, κάτω απ' την επίδραση πολιτικών παρορμησεων. Ξέρουμε πώς στη βυζαντινή εποχή, οι Έλληνες μιλούσαν ακόμα, περίπου την αρχαία γλώσσα. Κάτω απ' τον τουρκικό ζυγό και για να διαμαρτυρηθούν έναντίον του, προσπάθησαν να έκφραστούν με τρόπο θεληματικά αρχαϊκό. Έγινε τότε ένα σχίσμα ανάμεσα σ' αυτή την έπιστημονική και σχεδόν λογία γλώσσα και τη γλώσσα που σφυρηλάτησε ο λαός, όπως το ίδιο συνέβη και σε μās το Μεσαίωνα, μ' ούθόρμητες και διαδοχικές προσκτήσεις, έτσι που μετά την Έ-

πανάσταση οι Φαναριώτες που αντιπροσώπευαν συγχρόνως το άριστοκρατικό και καλλιεργημένο στοιχείο της νεώτερης Ελλάδας, αλλά και κάθε τι το ξενικό που ή φυλή διατηρούσε, έγκαταστημένη πάντα στο ίδιο αυτό έδαφος, συνέχισαν την παράδοση μιάς καθαρεύουσας και λογίας γλώσσας, απομακρυσμένης όμως απ' τη γλώσσα που μιλούσαν όλοι.

Στά 1880 έγινε ή γλωσσική επανάσταση και ή ανακάλυψη των δημοτικών τραγουδιών αποκάλυψε στους σοφούς και τους πνευματικά καλλιεργημένους το κάλλος της μεταμορφωμένης αυτής γλώσσας.

«Παρακολουθούμε από τότε, λέει ένας Έλληνας κριτικός, μιά έξαιρετική άνθηση της ποίησης, τέτια που καμιά χώρα με την ίδια έκταση, κανένας λαός που, τόσο άργά, κατάχτησε την έλευθερία του και πέρασε από πολιτικές περιπέτειες τόσο σκληρές, θά μπορούσε να καυχηθεί πώς γέννησε μιά ποίηση της ίδιας αξίας. Η δημοτική γλώσσα άναγνωρίζεται τώρα σά συνέχιση άμεση της αρχαίας, ώσαν να κατέχει τις ίδιες πλαστικές κ' έκφραστικές άρετές, — που κατέστησαν την κλασική γλώσσα μοναδική στην εποχή της, — ώσαν να προσφέρει άνύποπτες δυνατότητες για την ανάπτυξη της. Το ζήτημα της γλώσσας μπορεί ακόμα να συζητείται, μπορεί να υπάρχουν δυσκολίες για να παραμεριστεί με μιάς ή καθαρεύουσα απ' τη διοίκηση και την άνώτερη εκπαίδευση. Στην ποίηση όμως, ή δημοτική γλώσσα έπεκράτησε άπόλυτα και, χάρη στην εργασία ενός μεγάλου άριθμού λογοτεχνών και διανοουμένων, έγινε ένα όργανο της σκέψης και του λυρικού άισθήματος έξαιρετικά εύλύγιστο και πολύ ώραίο. Ένας καθαρευουσιάνος ποιητής θ' άποτελοόσε σήμερα παραφωνία.»

Χάρη σ' αυτή τη γλωσσική επανάσταση, ή Ελλάδα μπόρεσε να ξαναγεννηθεί μέσ' στο λογοτεχνικό κόσμο με συγγραφείς πρώτου μεγέθους. Πρέπει να παρατηρήσουμε πώς τα τελευταία αυτά χρόνια, — έννοώ τα χρόνια μεταξύ 1919 και 1939, — ένώ τόσες χώρες έκαναν μιά ήμιεπίσημη προπαγάνδα για να γνωριστούν οι μεγάλοι τους συγγραφείς, ή Ελλάδα στάθηκε άποφασιστικά μακριά από κάθε παρόμοια άπόπειρα: πράγμα που καταδίκασε τους ποιητές της να μην έχουν καμιάν άχτινοβολία έξω απ' τα σύνορά τους*.

* Η μελέτη αυτή του όνομαστού πεζογράφου και κριτικού Edmond Jaloux, που, έκτός απ' τη γαλλική λογοτεχνία, είχε άσχοληθεί έμπεριστατωμένα και με τις ξένες λογοτεχνίες, γράφτηκε το 1947 ως πρόλογος για τη γαλλική μετάφραση μερικών ποιημάτων του Καβάφη απ' τον κ. Θεόδωρο Γρίβα. (Constantin Cavafis: Poèmes. Traduits du grec par Théodore Griva, précédés d'une étude d'Edmond Jaloux, de l'Académie française. Avant-propos de Mario Meunier. Portrait de l'auteur par V. Photiadès. Abhayé du Livre, Lausanne. 15 Juillet 1947.—300 αντίτυπα).

Όπως θά δεί ο άναγνώστης, ή μελέτη του Jaloux για τον 'Αλεξανδρινό ποιητή είναι απ' τις πιο αξιόλογες, τις πιο ώραίες σελίδες που έγραψε για ξένο συγγραφέα.—(Σημ. του Μεταφρ.).

* Έίν' άλήθεια ντροπή να τονίζει την άδιαφορία των περίφημων «άρμοδιών» μας ένας ξένος και να

Ὁ πιό φημισμένος ἀπ' τοὺς συγγραφεῖς αὐτοὺς ἦταν ὁ Κωστής Παλαμᾶς, ποὺ γεννήθηκε στὰ 1859, στὴν Πάτρα. Οἱ συμπατριῶτες τοῦ τὸν θεωροῦν σὰν ἀντιπρόσωπο ἐξαιρετικά τυπικὸ τοῦ σύγχρονου "Ἑλληνα, κληρονόμο συγχρόνως μιᾶς ὑψηλῆς ἱερῆς ἀποστολῆς, ἀλλὰ καὶ Βυζαντινὸ περίπλοκο, πολυτελῆ καὶ ὀξυδερκῆ, παγανιστὴ καὶ χριστιανὸ μαζί. Οἱ ἀντιφάσεις τῆς φύσης τοῦ τὸν καθιστοῦν ἓνα μοντέρνο μὲ ἀκονισμένες αἰσθήσεις καὶ μὲ πλατεῖες φιλοδοξίες, ἐξαιρημένο ὅμως ἀπ' αὐτές, ὥστε συχνὰ νὰ ὑποκύπτει κάτω ἀπ' τὸ βᾶρος τῶν ὀνείρων του. Ὁ ρομαντισμὸς αὐτὸς ἀναπτύσσεται μέσα σ' ἓνα κλασικὸ πνεῦμα. Σὲ μιὰ χώρα ὅπου κάθε σπιθαμὴ γῆς ἔχει μιὰ μυθολογικὴ ἠχώ, ὁ ἐλάχιστος λόγος μιὰν ἀπήχηση αἰώνια, εἶναι συγχρόνως πολὺ εὐκόλο καὶ παρακινδυνευμένο νὰ περάσεις γιὰ μεγάλος ποιητῆς. Τῆ διπλῇ αὐτῇ ἀποτυχίᾳ, ὁ Παλαμᾶς τὴν ἀπόφυγε, τόσο ἦταν γενναϊόδωρη καὶ αὐθόρμητῆ σ' αὐτὸν ἡ μεγάλη λυρική ἀνθήση. Εἶν' ἀδύνατο νὰ μιλήσεις γιὰ τὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ ποίηση καὶ τὸν Κωνσταντῖνο Καβάφη δίχως ν' ἀναφέρεις τὸν Κωστῆ Παλαμᾶ, ἀλλ' ἡ πρόθεσή μου δὲν εἶναι νὰ μείνω γιὰ πολὺ κοντὰ του. Ὡστόσο, δὲ θάθελα νὰ τὸν ἀφήσω δίχως ν' ἀναφέρω μιὰ μετὰφραση ἀπ' τὸ ἔργο του: Ὁ Τάφος, ἐμπνευσμένο ἀπ' τὸ θάνατο ἑνὸς νεκροῦ γιοῦ. Ἡ μορφή του καὶ ἡ ἐμπνευσή του εἶναι τόσο καθαρὰ ἀττικές, ποὺ εἶν' ἀδύνατο νὰ τὸ διαβάσεις δίχως νὰ θυμηθεῖς τ' ἀριστουργήματα τῆς Ἀνθολογίας, ποὺ ἐδῶ βρίσκει τὴν προέκτασή της :

Στὸ ταξίδι πού σέ πάει
ὁ μαῦρος καβαλλάρης
κοίταξε ἀπ' τὸ χέρι του
τίποτε νὰ μὴν πάρεις.

Κι ἂν διψάσεις, μὴν τὸ πιεῖς
ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο
τὸ νερὸ τῆς ἀρνησιᾶς,
φτωχὸ κομμένο δυόσμο!

Μὴν τὸ πιεῖς κι ὀλότελα
κι αἰώνια μᾶς ξεχάσεις,
βάλε τὰ σημάδια σου
τὸ δρόμο νὰ μὴ χάσεις.

Κι ὅπως εἶσαι ἀνάλαφρο,
μικρὸ, σὰ χελιδόνι,
κι ἄρματα δὲ σοῦ βροντᾶν
παλληκαριοῦ στὴ ζώνη,

κοίταξε καὶ γέλασε
τῆς νύχτας τὸ σουλτᾶνο,
γλίστρησε σιγά, κρυφά,
καὶ πέταξ' ἐδῶ πάνω,

μᾶς ὑποδεικνύει τὸ καθῆκον μας. Φαίνεται ὅμως πὺς ἡ ἀβελτηρία πού μᾶς δέρνει δὲν πρόκειται νὰ ξεριζωθεῖ.— (Σημ. τοῦ Μεταφρ.)

καὶ στὸ σπῖτι τ' ἄραχνο
γυρνώντας, ὦ ἀκριβέ μας,
γίνε ἀεροφύσημα,
καὶ γλυκοφίλησέ μας!

* * *

Ἐκεῖνο πού μᾶς κάνει ἐντύπωση ὅταν διαβάζουμε σύγχρονα ἑλληνικὰ ποιήματα—ἀλλοίμονο! σὲ μετὰφραση— εἶναι ἡ συνέχεια τῆς καθαρότητος τῆς μορφῆς καὶ τῆς σκέψης ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες. Εἶτε πρόκειται γιὰ τὸ Γεράσιμο Μαρκοῦ ἢ τὸ Στέφανο Μαρτζώκη, τὸν Πέτρο Βλαστὸ ἢ τὸν Κώστα Κρυστάλλη, τὸ Λορέντζο Μαβίλη (πού σκοτώθηκε γιὰ τὴν πατρίδα του, περασμένα τὰ πενήντα, στὰ πεδία τῶν μαχῶν τῆς Ἡπείρου) ἢ τὸν Ἰωάννη Γρυπάρη, τὸ Λάμπρο Πορφύρα ἢ τὸν Κωνσταντῖνο Χατζόπουλο, τὸ Μιλτιάδη Μαλακάση ἢ τὸν Ἄγγελο Σικελιανὸ, ξαναβρίσκουμε τὴ φτερωτὴ αὐτῆ χάρη τῆς ἐκφρασης, τὸ ἰδιότυπο αὐτὸ αἶσθημα γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς—μὲ μιὰν ἀπόχρωση μελαγχολίας καὶ φόβου γιὰ τὸ θάνατο, — τὴν προαίσθηση τῶν νεκρῶν πολιτειῶν, τὴν προσήλωσι γιὰ τίς πιὸ οἰκειές καὶ συνάμα τίς πιὸ θεῖες μορφές· τέλος, κάθε τι πού μᾶς ἔθελεε στοὺς ἀρχαίους ποιητές.

Ὁ Κωνσταντῖνος Καβάφης διαφέρει ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ποιητῆς χάρη στὴν πρωτοτυπία του. Εἶναι πρὸ πάντων ἓνας Ἀλεξανδρινός, καὶ συχνὰ, ἀπ' τὴ μορφή του καὶ τίς ἀναμνήσεις του, ἓνας Βυζαντινός. Δὲ βλέπω μὲ ποιὸν θὰ μπορούσα νὰ τὸν συνδέσω. Ἄν μὲ κάθε θυσία θᾶπρεπε νὰ τοῦ δώσω ἓναν πνευματικὸ πρόγονο, θὰ τὸν ἔβρισκα, στὴν Ἀγγλία, στὸ πρόσωπο τοῦ Ρόμπερτ Μπράουνινγκ. Ὁ τόνος αὐτὸς τοῦ μονόλογου, ὁ πρωτεῖσμός αὐτὸς πού ἐπιτρέπει τὴν υἱοθέτηση τῶν πιὸ ποικίλων προσώπων, τὸ μίγμα αὐτὸ τῆς οἰκειότητος καὶ τῆς ἀλαζονείας, ἡ φροντίδα αὐτῆ τῆς ἐκφρασης καὶ τῆς μόνωσης, ναί, ἰδοὺ σημεῖα κοινὰ μὲ τὸ συγγραφέα τοῦ: Ἡ Πέπια περνάει καὶ τὸν τραγουδιστὴ τῆς Ἀλεξάνδρειας.

Ἄλλ' ὁ Κωνσταντῖνος Καβάφης δὲν ἔχει μήτε τὴ μακρηγορία, μήτε τὸν ἰδεαλιστικὸ αἰσθησιασμὸ καὶ τὴν πλευρὰ bric-à-brac* τοῦ Ρόμπερτ Μπράουνινγκ. Δὲν ἔχει μήτε τὴ μεγαλοφυΐα του. Τίποτα ἀπ' τὴν ποίηση τοῦ Καβάφη δὲν ἔχει λιγότερη εὐγλωττία. Κι ἂν τὸν σύγκρινα μ' ἓνα Βυζαντινὸ, εἶν' ἐξ αἰτίας μιᾶς ἀκαμψίας στὶς στάσεις τῶν προσώπων του, κάποιου στατικοῦ ἱερατισμοῦ. Δὲν εἶναι σὰν τοὺς ἄλλους ἓνας ποιητῆς τῶν ἀγρῶν, τῶν ἐλαιῶνων, τῶν πηγῶν, τοῦ θαλασσινοῦ οὐρανοῦ· εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα ὁ ποιητῆς μιᾶς πολιτείας, καὶ οὐσιαστικά, τῆς Ἀλεξάνδρειας.

Ἡ πόλη αὐτὴ τὸν ἔθρεψε· ἀγκάλιασε ὁ-

* Bric-à-brac : παλιὰ πράματα.— (Σημ. τοῦ Μεταφρ.)

λες τις μεταμορφώσεις της, όλες τις όψεις της. Είναι ο σύγχρονος του Μ. Αλεξάνδρου, όπως των Πτολεμαίων και του Καισαρίωνα. Χίλιοι δυο μεγαλοπρεπείς και τραγικοί αντίλαλοι διασταυρώνονται και ήχουνε στη βασανισμένη αυτή ψυχή, που δε θέλει να το δείξει. Υπάρχει μέσα της στωϊκότητα· περιφρονεί τις εύκολες διαχύσεις, τ' αθόρμητα παράπονα· περιχαράκωνεται στον έαυτό της, παρατηρεί από μακριά και από ύψηλο, θαυμάζει, ατενίζει, περιφρονεί, κι αν υποφέρει, δεν αφήνει ν' ακουστεί ο πόνος της παρά ανάμεσα από μια χαμηλόφωνη σιωπή. Δεν είναι απάνθρωπη, αλλά δεν αφήνεται κ' εύκολα να επηρεαστεί. Ανήκει πραγματικά στον αρχαίο κόσμο από το μεγαλείο και την περιφρόνηση των ανθρωπίνων αδυναμιών. Η ψυχή του μας μεταφέρει πολύ μακριά στο παρελθόν, και τον παρακολουθούμε μ' ένα θαυμασμό μεγαλωμένο από το συναίσθημα πως ποτέ μας άλλοτε δεν ακούσαμε παρόμοια φωνή.

Το τάδε ποίημα ύπονοει τη νίκη του Οκτάβιου. Είναι μια παρότρυνση προς τον Αντώνιο. Ένας τοπικός θρύλος έλεγε πως την παραμονή της ήττας ένας άορατος χορός θα τό σκαζε από την πολιτεία φλάουτα, λαγούτα και τύμπανα θα χάνονταν μέσω στη βουή της νύχτας. Απόδωσαν την ήττα στην αναχώρηση του Διόνυσου που, ως τότε, είχε προστατέψει τον Αντώνιο :

Σάν εξαφνα ώρα μεσάνυχτ' άκουσθει
 άορατος θίασος να περνά
 με μουσικές εξαίσιες, με φωνές—
 την τύχη σου που ένδίδει πιά, τ' έργα σου
 που άπέτυχαν, τ' σχέδια της ζωής σου
 που βγήκαν όλο πλάνες μη άνοφέλετα θρηνησεις.
 Σάν έτοιμος από καιρό, σ' άθαρραλέος,
 άποχαιρέτα την, την Άλεξάνδρεια που φεύγει.
 Πρό πάντων να μη γελασθής, μην πείς πως ήταν
 ένα όνειρο, πως άπατήθηκεν ή άκοή σου·
 μάταιες έλπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
 Σάν έτοιμος από καιρό, σ' άθαρραλέος,
 σάν που ταιριάζει σε που άξιώθηκες μια τέτοια
 [πόλι,
 πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
 κι άκουσε με συγκίνηση, άλλ' όχι
 με των δειλών τ' παρακάλια και παράπονα,
 ως τελευταία άπόλαυσι τους ήχους,
 τ' εξαίσια όργανα του μυστικού θίασου,
 κι άποχαιρέτα την, την Άλεξάνδρεια που χάνεις*.

*Ανάφερα τη μετάφραση αυτή του κ. Πετρίδη· θα ξαναβρείτε στον τόμο το ίδιο ποίημα, μεταφρασμένο από τον κ. Γρίβα, κατά τρόπο, νομίζω, πάρα πολύ άνώτερο. Αυτό

1. Ο *Jaloux* έχει υπό όψη του τη γαλλική μετάφραση του Πετρίδη που άποδίδει το «θίασος» με τη λέξη «troupe», ένω ο Γρίβας, πιστός στο κείμενο, το άποδίδει : «troupe». — (Σημ. του Μεταφρ.)

2. Καβάφης : Άπολείπειν ο Θεός Άντώνιον.—(Σημ. του Μεταφρ.)

θα σας επιτρέψει ν' αντιληφθείτε πόσο είναι δύσκολο ν' άποδοθεί γαλλικά το άπίστευτα πυκνό και τραχύ ύφος του Κωνσταντίνου Καβάφη.

Ένας επιπόλαιος παρατηρητής θα μπορούσε να συγκρίνει πολλά από αυτά τα σύντομα τραγούδια με τ' ποιήματα των Παρνασσικών μας και του Λεκόντ Ντε Λίλ. Τίποτα, κατά τη γνώμη μου, δεν είναι πιο άπομακρυσμένο. Ο Καβάφης καυχιόταν πως ήταν περίπου ένας ιστορικός· υπάρχει σ' αυτόν μια θέληση σοφής άναπαράστασης, μια λεπτολογία ένδυματολόγου ή σμιλευτή. Αλλά δεν είναι αυτό το μυστήριο· βρίσκεται σε ό,τι ο συγγραφέας κρύβει μέσα του σ' ά μέντιουμ. Σκέφτεται και ζει τους περασμένους αυτούς καιρούς, σ' ά να τους ξαναθυμόταν ή τους ξαναζούσε. Η σκηνογραφία μόλις ύπολογίζεται· ξαναβρίσκουμε το πνεύμα μέσω στη φυσική του άτμόσφαιρα, μέσω στο άλλόκοτο άμάλαγμα που ήταν ποτέ ή Άνατολή μας, από το θάνατο του Άλεξάνδρου ως το τέλος του Βυζαντίου. Έκεί, είναι στο σπίτι του, αυτός ο Καβάφης· κάθε λεπτομέρεια του κάνει έντύπωση, κάθε έπεισόδιο τον συγκινεί· βρίσκεται εκεί, άνετα, ανάμεσα σ' αυτές τις πολιτικές μηχανογραφίες, σ' αυτές τις έφαρμοσμένες όρολογίες, σ' αυτές τις γιορτές και σ' αυτές τις συμφορές. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει τους Μήδους, τους Λίβυες, τους Κομμαγηνούς, τους ανθρώπους της Έφέσου και των Σούσων, τους Ίωνες και τους Θράκες. Όλους τους γνώρισε άλλοτε, αυτό είναι σίγουρο, μέσω στο άνακάτωμα των Ιερών, των ρητόρων, των σοφιστών και των έμπόρων, που έμελλαν από τη δημιουργία του Μακεδόνα να πραγματοποιήσουν έν' από τ' ά πιο δραστήρια κέντρα του αρχαίου κόσμου, μια από τις έστίες της φιλοσοφίας, της πολιτικής και του έμπορίου της Μεσογείου και της Έγγυς Άνατολής.

Στα σύντομα αυτά ποιήματα, φαινομενικά ξηρά, βαθειά στις προεκτάσεις τους, όπου όμως άνακαλύπτεις ταυτόχρονα κάτι από το νεκροθάφτη πάρα πολύ ώραιών παιδιών, άκίνητων κάτω από μια βαρειά πλάκα, κάτι από το δικαστικό κλητήρα που κοινοποιεί κι από το μεθυσμένο από τη ζωή ποιητή, και που ένα χάρισμα καλλιτέχνη σχεδόν μεγαλοφυούς του άρνιέται την εύκολία και την πολυτέλεια, κάποια μαγική ένέργεια ή μάλλον νεκρομαντεία έπιδρά· ο θάνατος αφήνει ν' άνοιχτεί ο τάφος του παρελθόντος· σταθερός και συγκρατημένος στην έκφρασή του, ο ποιητής ή θαυματουργός, άσκει την έξουσία του· τ' φαντάσματα ένδοξα ή παιδικά σχεδόν, ντύνονται τις στολές τους, φορτωμένες από κοσμήματα, ή τις ταπεινές ζώνες τους. Νάτοι μέσω στο παρελθόν τους, αλλά ζωντανοί, παρόντες, τυραννικοί, όλοι αυτοί οι νεκροί μιας έποχής πλούσιας ανάμεσα σ' όλα τ' ανθρώπινα παραδείγματα. Νά ο Νέρων, « ά σ υ ν ε ί δ η -

τος, ἡσυχος κ' εὐτυχής.»¹ Ἄλλὰ δὲν εἶναι καὶ τόσο δύσκολο νὰ ξαναζωντανέψεις τὸ Νέρωνα, ὄχι—κ' ἐδῶ ἀκριβῶς ξεσπάει ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Καβάφης,—τὸ ἀξιοθαύμαστο εἶναι νὰ κάνεις τὸν ἄλλο νὰ νιώσει τί ἐκλείνει σὲ τρομερὴ μοῖρα αὐτὴ ἢ φοβερὴ παρουσία, αὐτῆς τῆς «νεότητος τ' ἄραϊοσφρίγος»². Πραγματικά, γιὰ πρώτη φορά στὴ ζωὴ μου κατάλαβα τί μποροῦσαν ν' ἀντιπροσωπεύουν οἱ Ἐφέστιοι θεοί:

Τρέμουν οἱ σπιτικοὶ μικροὶ θεοὶ
καὶ προσπαθοῦν τ' ἀσήμαντά τους πρόσωπα νὰ
κρύψουν.

Καὶ λιγοθυμισμένοι τώρα οἱ ἄθλιοι Λάρητες
μέσα στὸ βάθος τοῦ λα-
ρᾶριου χώνονται,
ὁ ἓνας τὸν ἄλλον ἀκουστά
καὶ σκουνοφλά,
ὁ ἓνας μικρὸς θεὸς πάνω
στὸν ἄλλον πέφτει...

Ἔτσι, ὁ Καβάφης κατέχει τὴν καταπληκτικὴ τέχνη—τέχνη ὅπως τοῦ Φλωμπέρ, τοῦ Ρενάν, τοῦ Οὐώλτερ Πάτερ—νὰ μᾶς μπάζει μὲ λίγες λέξεις μέσ' στὸ μυστικὸ μιᾶς χαμένης ἐποχῆς.

Νὰ ἔνας ὑπαινιγμὸς στὸν Καίσαρα, στὸ Μάρτιαι εἶδοί, μὲ πόση ὁμως καταπληκτικὴ οἰκειότητα! Νὰ ὁ Ἄντιοχος, βασιλιάς τῶν Κομμαγηνῶν· νὰ ὁ Καισαρίωνας, ὁ γιὸς τῆς Κλεοπάτρας· ὁ Ἀριστομένης, γιὸς τοῦ Μενέλαου, βασιλιάς τῆς Δυτικῆς Λιβύης, καὶ οἱ Βυζαντινοί: Μανουὴλ Κομνηνός, Εἰρήνη Καντακουζηνοῦ, Ἄννα Κομνηνή, Ἄννα Δαλασσηνή, κι ἀκόμα οἱ πρῶτοι χριστιανοί, οἱ ὄπαδοί τῆς νέας πίστεως, πού, ἐξ αἰτίας τῆς, θὰ οβύσουν οἱ μεγαλοπρεπεῖς τελετὲς καὶ τὰ μυστήρια τῆς παλιᾶς θρησκείας, παραπεταμένης τώρα στὸ περιθώριο τῶν ἀστρῶν πού ἔδυσαν.

Ἄλλα τὰ πορτραῖτα ἔχουν τὶς ἴδιες τραχιεῖς γραμμὲς, τὸ ἴδιο ἀμάλαμα τῆς ἀλαζονείας καὶ τῆς ἐγκαρδιότητος. Μὲ πόση ἀνεση ὁ Καβάφης ἀποτείνεται στοὺς Ἀυτοκράτορες, μεταχειρίζεται τοὺς Βασιλεῖς, ταχτοποιεῖ τὶς πτυχὲς τῶν σαβάνων τους γύρω ἀπ' τὰ μεγάλα πτώματα! Τὸ πράττει ὁμως δίχως ἀγένεια, δίχως ὑπερβολὴ ἀναμελιᾶς. Ἀνήκει στὴ ράτσα τους, στὸν κόσμον τους· εἶναι ἴσος πρὸς ἴσον μαζί τους.

Γιατὶ ὁ Ποιητὴς μονάχα τὸ σὺ τὸ λέει οσοὺς βασιλεῖς,

1. Καβάφης: Τὰ Βήματα. (Σημ. τοῦ Μεταφρ.)
2. Τὰ Βήματα. — (Σημ. τοῦ Μεταφρ.)

ἔλεγε ὁ Ζοζέ-Μαρία ντ' Ἐρεντιὰ στὸ Νικόλαο τὸ Β' σ' ἓνα φημισμένο ποίημά του, πού στὴν ἐποχὴ του προκάλεσε κάποιον σκάνδαλο. Εἶν' ἀκριβῶς τὸ ὕφος τοῦ Καβάφης ὅταν μιλάει γιὰ τὸν Ὀδυσσεά, τὸν Ἀρταξέρξη, καὶ μιλάει πάλι μὲ τὴν ἴδια ἀπλότητα ὅταν ἀποτείνεται στὸν ἔμπορο τοῦ λαδιοῦ, τοῦ λιβανιοῦ καὶ τῶν μύρων, πού περνοῦσε, τὸ 31 π. Χ., ἀπ' τοὺς δρόμους τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἄλλὰ θὰ ἐγκωμιάζαμε πάρα πολὺ τὸν τραγουδιστὴ τῆς ἀρχαίας ζωῆς καὶ τὸν ἀναπλαστὴ τῶν ὠραίων χαμένων πολιτισμῶν, ἂν ξεχνούσαμε τὸν ἐλεγειακὸ. Δίχως ἄλλο, ὁ πρῶτος μᾶς θέλγει περισσότερο: εἶναι πιὸ σπάνιος· ὁ ἐλεγειακός, ἀπ' τὸν Κάτουλλο ὡς τὸ Ρονσάρ, ἀπ' τὸν Ἐρρίκο Χάινε ὡς τὸν Ἐρνέστο Dowson καὶ τοὺς χίλιους δυὸ ἄλλους, εἶναι πιὸ γνωστός. Ἄλλ' ὑπάρχει ὡστόσο στὸ μελαγχολικὸ λυρισμὸ τοῦ ποιητῆ μας κάτι πού δὲν ἀνήκει παρὰ σ' αὐτὸν καὶ πού μᾶς μένει ἀλησμόνητο, ἀπ' τὴν τόλμη του, τὴν ἀπλοτητά του καὶ δὲν ξέρω ἀπὸ ποῖο ἀλάθητο δούλεμα πού εἶναι γι' αὐτὸν συνήθεια. Ἄς ἀκούσουμε αὐτοὺς τοὺς στίχους:

Δὲν ἐδεσμεύθηκα. Τελείως
ἀφέθηκα κ' ἐπῆγα.
Στὲς ἀπολαύσεις, πού μισὸ
πραγματικὲς,
μισὸ γυρνάμενες μέσ' στὸ
μυαλό μου ἦσαν,
ἐπῆγα μέσ' στὴν φωτισμένη
νύχτα

Κ' ἦπια ἀπὸ δυνατὰ κρασιά, καθὼς
πού πίνουν οἱ ἀνδρεῖοι τῆς ἡδονῆς.

Τὸ μοναδικὸ σχεδὸν θέμα τοῦ μεσογειακοῦ ἐλεγείου, εἶναι νὰ γεύεσαι τὴ ζωὴ μ' ὄλες τὶς αἰσθήσεις, — καὶ ἡ ποίηση εἶναι ἡ ἔνωση ὄλων αὐτῶν τῶν αἰσθήσεων. — νὰ τὴν ἀποζητᾶς ὅταν οἱ αἰσθήσεις ἀμβλύνονται, ἔπειτα νὰ πεθαίνεις, — κι ὁ θάνατος δὲν εἶναι παρὰ ἡ αἰώνια θλίψη γιὰ τὴ ζωὴ. Εἶναι ἡ ἠθικὴ τῆς ἐλληνικῆς Ἀνθολογίας, ἡ ἠθικὴ τοῦ Ὀράτιου· κατάντησε τόσο γενικὴ στὴν Εὐρώπη, πού τὴν ξαναβρίσκουμε ἀκόμα καὶ σ' ἓνα Ρόμπερτ Herrick, μέσ' στὸ 17^ο ἀγγλικὸ αἶώνα. Αὐτὸς τί λέει:

Πόσθουμε, γοργὰ καὶ σιωπηλά,
τὰ χρόνια μας πετᾶνε· καὶ μήτε ἔλεος,
μήτ' εὐχές, μήτε προσευχὲς
τὸ μέτωπό μας δὲν προφυλᾶνε ἀπ' τὶς ρυτίδες.

1. Καβάφης: Ἐπῆγα. — (Σημ. τοῦ Μεταφρ.)

Ὁ Κ. Π. Καβάφης, νέος — φωτογραφία.
(Δημοσιεύθηκε στὸ Ἀλεξανδρινὸ περιοδικὸ
«Γράμματα» τοῦ 1917, πού σημειώνει ἀορίστως
κάτω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητῆ, κατὰ τὴν ἐπι-
θυμία του: «Πρὸ χρόνων».)

πρέπει νά τραβήξουμε μπρός,
 ύπακούοντας στή μοίρα πού μάς οδηγεί
 και μάς σέρνει,
 γιατί κανένας, ὡ Πόσθουμε, ποτέ του δέ θά ξεφύγει
 ἀπ' τὸ σκληρὸ τῆς Περσεφόνης νόμο.

Χαριτωμένη νιόνυφη, καὶ χεῖλη, καὶ σπίτι,
 θά τὰ ἐγκαταλείψουμε ὅλα, καὶ μὴτ' ἓνα φυτὸ
 νά σ' ἀκλουθήσει δὲ θά μπορεῖ,
 πάρεξ τὸ κυπαρίσσι, τὸ θλιβερὸ τὸ δέντρο,
 μὰ ἓνα πνεῦμα χαρούμενο
 κοιτάζει μπροστά του κι ὅλα τὰ κοροϊδεύει:
 ἄς ζήσουμε, φίλοι, ὅσο μποροῦμε πρὸ πολὺ
 νάτη ἢ εὐκαιρία· ἄς τὴν ἀδράξουμε.

Τὰ καλύτερα χρόνια μας, ἄλλοίμονο! πέρασαν
 καὶ μῆτε θά ξανάρθουν πιά· ὁ ὠκεανὸς μαζεῦει
 καὶ πάλι τὰ νερά του, τὸ φεγγάρι λιγοστεύει,
 ἀλλὰ γιὰ μιὰ στιγμή μονάχα, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος
 πού πεθαίνει μοιάζει μὲ κρίνο μαραμμένο,
 πού ποτέ, ποτέ πιά,
 δὲν θά ξαναγεννηθεῖ, μῆτε θενά προσθέσει
 στίς μαραμέντες μέρες του μιὰν ἀνοιξη καινούργια.

Οἱ Ἐσπερίδες τοῦ Ρόμπερτ Her-
 rick δημοσιεύτηκαν τὸ 1648. Ὁ Κωνσταντῖ-
 νος Καβάφης θά γράψει κι αὐτός:

Τοῦ μέλλοντος ἢ μέρες στέκοντ' ἐμπροστά μας
 σὰ μιὰ σειρά κεράκια ἀναμένα—
 χρυσᾶ, ζεστά, καὶ ζωηρὰ κεράκια.

Ἡ περασμένες μέρες πίσω μένουں,
 μιὰ θλιβερὴ γραμμὴ κεριῶν σβυσμένων·
 τὰ πιὸ κοντὰ βγάζουν καπνὸν ἀκόμη,
 κρύα κεριά, λυωμένα, καὶ κυρτά.

Δὲν θέλω νά τὰ βλέπω· μὲ λυπεῖ ἡ μορφή των,
 καὶ μὲ λυπεῖ τὸ πρῶτο φῶς των νά θυμοῦμαι.
 Ἐμπρὸς κυττάζω τ' ἀναμμένα μου κεριά.
 Δὲν θέλω νά γυρίσω νά μὴ διῶ καὶ φρίξω
 τί γρήγορα πού ἡ σκοτεινὴ γραμμὴ μακραίνει,
 τί γρήγορα πού τὰ σβυστὰ κεριά πληθαίνουν¹.

Καὶ νά κ' ἔν' ἄλλο ποίημα, τόσο σπαρα-
 χτικὸ στή συντομία του:

Ἐπέστρεφε συχνὰ καὶ παίρνε με,
 ἀγαπημένη αἴσθησις ἐπέστρεφε καὶ παίρνε με—
 ὅταν ξυπνᾷ τοῦ σώματος ἡ μνήμη,
 κ' ἐπιθυμία παλῆξά ξαναπερνᾷ στό αἷμα·
 ὅταν τὰ χεῖλη καὶ τὸ δέρμα ἐνθυμοῦνται,
 κ' αἰσθάνονται τὰ χέρια σάν ν' ἀγγίζουν πάλι.
 Ἐπέστρεφε συχνὰ καὶ παίρνε με τὴν νύχτα,
 ὅταν τὰ χεῖλη καὶ τὸ δέρμα ἐνθυμοῦνται...²

Ὅλο τὸ σπαραχτικὸ πόθο τοῦ αἰσθησια-
 μοῦ, πού πάντα ἀναγεννιέται καὶ ποτέ δὲ
 χορταίνει, ὄχι ἐνωμένο μὲ τὸ σῶμα πού πο-
 θεῖ, ἀλλ' ἀδιάκοπα τσακισμένο πάνω του, ὁ
 Κωνσταντῖνος Καβάφης τὸν ζωγράφισε στὰ
 σύντομα καὶ λαχανιασμένα, κι ὀρμητικὰ

ποιήματά του, σάν ἀνάσα πού πνίγεται ἢ
 σὰ σφυγμὸ πού διεγείρεται. Τὴ λατρεία πού
 βρίσκεται στὸν ἔρωτα, καὶ τὴν ἀδυναμία νά
 διατηρήσουμε αὐτὸν τὸν ἔρωτα, καὶ τὴν πάλ-
 λη ἐνάντια στοῦ χρόνου, καὶ τὴ νίκη τοῦ χρό-
 νου, ποιὸς ποιητῆς δὲν τὰ εἶπε ὅλ' αὐτά;
 Ἐδῶ ὅμως ὁ Καβάφης κατάφερε νά συνα-
 γωνιστεῖ μὲ τοὺς καλύτερους.

Ὅταν διαβάζουμε αὐτὰ τὰ ποιήματα, μὲ
 τὴν τόσο πλούσια συμπύκνωση ἢ τὸν τόσο
 ἀπελπιστικὸ αἰσθησιασμό, λυπόμαστε πού
 δὲ γνωρίσαμε τὸν Καβάφη καὶ τὸν φανταζό-
 μαστε μὲ δυσκολία. Ὅσο γιὰ μένα, εἶχα
 τὴν εὐτυχία νά πλησιάσω μερικὸς ἀπ' τοὺς
 μεγαλύτερους ποιητῆς τῆς ἐποχῆς μου: γάλ-
 λους, ἀγγλους, ἱρλανδοὺς, ἰταλοὺς, βέλγους,
 ὀλλανδοὺς, ρώσους, αὐστριακοὺς, ἐλβετοὺς,
 πορτογάλους, ἀμερικανοὺς, καὶ ξέρω ἀπὸ
 πείρα πόσο ἐμπλουτίζεσαι ὅταν τοὺς βλέ-
 πεις καὶ τοὺς ἀκοῦς· γιὰτί ὑπάρχει κάτι πού
 εἶν' ὀλότελα δικό τους καὶ πού δὲν ὑπάρχει
 πουθενά ἄλλο. Νομίζω πὼς ἔχει κανεὶς τὴν
 ἴδια ἐντύπωση ὅταν γνωρίζει ἁγίους, ἀλλὰ
 προσωπικὰ δὲ θυμᾶμαι νά συνάντησα κανέ-
 να. Ἡ κι ἂν αὐτὸ μοῦ ἔτυχε, δὲν τὸ κατά-
 λαβα: πρᾶγμα φυσικὸ, μιὰ καὶ οἱ πραγμα-
 τικοὶ ἅγιοι δὲν ἀποκαλύπτονται ἐπίσημα σάν
 ἅγιοι πάρα πολλοὺς αἰῶνες μετὰ τὸ θάνα-
 τὸ τους.

Ὁ κ. Τίμος Μαλάνος μάς ἔδωσε μερι-
 κές ἰδιωτικὲς λεπτομέρειες μεγάλου ἐνδια-
 φέροντος γιὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ Κα-
 βάφη. Ἀπ' τὰ 1899 ὁ ἀλεξανδρινὸς ποιητῆς
 ἰδιωτεύει ὀριστικά. Ἀπομονώνεται τότε σπι-
 τι του, ἀνάμεσα στὰ βιβλία του καὶ τὰ πα-
 λιά του ἐπιπλα. «Τί περιμένει λοιπόν; γρά-
 φει ὁ κ. Μαλάνος. Αὐτὸ πού περιμένουν ὅ-
 λοι οἱ γερασμένοι ποιητῆς πού δὲν τοὺς ἐκα-
 τάλαβαν». Εὐτυχισμένε Μαλλαρμέ, πό-
 σο πρέπει ν' ἀγαποῦμε τίς τρεῖς γενεές τῶν
 νεαρῶν ποιητῶν, πού στὰ 1880, στὰ 1885,
 στὰ 1891, ἀποτέλεσαν τὴν εὐγενικὴ συνοδεία
 πού σοῦ χάρισε στήν ἀρχὴ τὴν αὐταπάτη
 τῆς δόξας καὶ τέλος τὴν ἀπόσπασε ἀπ' τὸ
 ἀσταθές της καταφύγιο γιὰ νά τὴν ἐξαναγα-
 κάσει νά σ' ἀναγνωρίσει!

Ὁ Κωνσταντῖνος Καβάφης, αὐτὸς εἶναι
 μονήρης ἢ σχεδόν, σὲ μιὰ πολιτεία ὅπου μό-
 νο τὸ χρῆμα ἔχει ἀξία, καὶ ἡ ἐπίδειξη σάν
 τὸ ξεοδεύεις. Ὅταν πηγαίνεις, τὸ βράδυ, τὸν
 ἀνακαλύπτεις νά κάθεται μέσ' στοῦ θάμπου
 φωτο, φωτισμένο ἀπὸ χλωμὰ κεριά. Ὁ χι-
 πος ἀπ' τίς χάντρες ἐνὸς κομπολογιοῦ μό-
 λης διακόπτει τὴ σιωπὴ. Ὁ ποιητῆς ἔχει κι
 ἐγὼ δὲν ξέρω τί τὸ ἐκκλησιαστικὸ. Δὲν τοῦ
 λείπει ἄλλωστε ἡ κοκεταρία, ποθεῖ νά ζεῖ
 μέσ' στοῦ μυστήριου καὶ προσπαθεῖ γύρω του
 νά τὸ δημιουργεῖ. Ὑπάρχει κάποια ἐκζήτηση
 στὰ λόγια του καὶ στίς χειρονομίες του· εἶν'
 ἀπλούστατα φιλόποπος καὶ θέλει νά πα-

1. Καβάφης: Κερί.—(Σημ. τοῦ Μεταφρ.).
 2. Καβάφης: Ἐπέστρεφε.—(Σημ. τοῦ Μεταφρ.).

1. Δυστυχῶς δὲν ἔχω πρόχειρο τὸ βιβλίο γιὰ νά
 δῶ πὼς εἶν' ἀκριβῶς ἡ φράση τοῦ κ. Μαλάνου.—(Σημ.
 τοῦ Μεταφρ.).

ρουσιάζεται έρμητικός. Ξανοίγεται δύσκολα και δυσπιστεί προς τους έπισκέπτες του. Άραγε τον θαυμάζουν άρκετά για να τον πλησιάσουν; Το βλέμμα του είναι φευγαλέο κ' έρευνητικό, κάτω απ' τα πυκνά φρύδια.

Άν ξανοιχτεί, ο ποιητής κι ο σοφός ξαναγεννιούνται μαζί: ο ήθοποιός όμως δεν τους παράτάει καθόλου. Ο Καβάφης διαπρέπει στο να σάς σέρνει σ' ένα λαβύρινθο πότερο βυζαντινό παρά κρητικό—άπό έπιχειρήματα, σοφιστείες, ατέλειωτες παρενθέσεις, παρασύροντας και ξεστρατίζοντας διαδοχικά το συνομιλητή του. Ως τή στιγμή που θα τον παρατήσει, μαγεμένο και κατάπληκτο απ' αυτή την εύλωττα κι απ' αυτή την έπιδειξιούνη, στα σημεία ακριβώς που εκείνος θέλησε να τον όδηγήσει. Άλλ' όσο κι αν παρασύρεται απ' τή συζήτηση, δε θα δώσει ποτέ την έντύπωση του άπόλυτου αυτοσχεδιασμού ή συνομιλία του μοιάζει

γραμμένη, και μάλιστα σοφά, με όλα τα σημεία τής στίξης. Ένας όμως μεγάλος όμιλητής εύκολα θα νομίσει πως υπολογίζει τά λόγια του, γιατί κανείς δεν μπορεί ν' άναμετρήσει έξωτερικά τήν άπόκλιση που χωρίζει τον γραμμένο αυτοσχεδιασμό απ' τον αυτοσχέδιο λόγο.

Τό γοργό τουτο σκίτσο συμφωνεί ακριβώς με τήν ιδέα που άποκτάς απ' τον Κωνσταντίνο Καβάφη, όταν διαβάσεις τους στίχους του ιδέα ακόμα πιο ξεκάθαρη όταν μαθαίνεις να τον γνωρίζεις απ' τή μετάφραση του κ. Θεοδώρου Γρίβα, που μόρεσε ν' άποδώσει με τήν πιο λεπτόλογη νοημοσύνη ό,τι συγχρόνως υπάρχει συμπυκνωμένο, άπό ακριβόλογη γνώση κι άπλότητα σχεδόν λαϊκή, στην έμπνευσμένη κ' έκούσια τέχνη του τελευταίου απ' τους μεγάλους άλεξανδρινούς ποιητές.

Μεταφρ. ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

* * *

ΕΝΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Άπόσπασμα άπό τό ιστορικό άρθρο του Γρηγ. Ξενοπούλου, τό πρώτο που γράφτηκε για τον Καβάφη δημοσιεύτηκε στα «Παναθήναια» τής 30ής Νοεμβρίου 1903.

Άλλ' εκείνο που με συνεκλόνησε περισσότερο άπό κάθε άλλο, και μου έκαμεν έντύπωση καταπληκτική, και τό άπεστήθισα χωρίς να τό θέλω, και τό ψιθυρίζω ως βαυκάλισμα εις τας άγρυπνίας του πόνου μου, κ' εύρίσκω μέσα εις αυτό τήν θλιμμένην ψυχήν μου, τήν σπαραγμένην ζωήν μου, είναι τό άπελπιστικόν, τό μοιραϊόν αυτό ποίημα που έπιγράφεται: Τείχη.

Άρκετά ποιήματα συγχρόνων ποιητών μας, άπό εκείνα που ο πολύς κόσμος τ' αντιπαρέρχεται ως άκατανόητα, μ' έκαμαν έπίσης να μείνω με άνοικτό στόμα. Και πολλά έπίσης τ' άπεστήθισα, και εις στιγάς ρέμβης τά επανέλαμβανα ως μίαν ήχώ τής ίδιας μου ψυχής. Άλλ' όλίγα, πολύ όλίγα διετήρησαν τό κράτος αυτό μέχρι τέλους. Σιγά-σιγά μου έφαίνοντο έπιτηδευμένα, άνειλική, άπατηλά, κενά, και σιγά-σιγά έπαυσα να τό πιστεύω. Τά «Τείχη» όμως του Καβάφη άντέστησαν εις κάθε μου άνάλυσιν. Κ' έξακολουθούν να με κατέχουν, να με περιζώνουν δρθια, άμείλικτα και θαυμάσια. Ο ποιητής μ' έφυλάκισε, μ' αίχμαλώτισε. Και άπό τήν αίχμαλώσιαν αυτήν χρονολογείται ο θαυμασμός μου. Βεβαίως δεν θα τον συμμερισθούν όλόκληρον, — ούτε τό άπαιτώ, — όσοι ήκουσαν κάποτε κρότον κτιστών ή ήχον, κ' έπρόσεξαν όταν έκτίζοντο τριγύρω των ύπουλα τείχη, και δεν άφηκαν, οι συνετοί, να τους κλείσουν έξω άπό τον κόσμο άνεπαισθήτως... Άλλ' έγώ δεν έπρόσεξα τό έξομολογούμαι. Άφισα να πυργωθώ τριγύρω μου ο φοβερός φραγμός, και τώρα είμαι έντελώς άνίσχυρος έναντίον του. Και όλον αυτό τό κακόν έγινε τόσον άνεπαισθήτως, ώστε θα τό άγνοούσα άκόμη, δεν θα είχα παρά μίαν άόριστον ύποψίαν τής οίκτηρας

μου τύχης, αν δεν μου τό έφανέρωνεν έξαφνα ο ποιητής, εις όλην του τήν έκτασιν, εις όλην του τήν φρίκην... Και τώρα κάθημαι και άπελπίζομαι έδω... Έ, αυτός ο ποιητής είμπορεί να μην είναι δι' έμέ κάτι τί;

Ηθελα άκόμη να σας παρουσιάσω άπό τό έργον του κ. Καβάφη τις «Ψυχαις των Γερόντων», τά «Άλογα του Άχιλλέως» και τον «Θάνατον του Άυτοκράτορος Τακίτου», διότι καθέν άπό αυτά έχει ιδιαίτερον χαρακτήρα. Άλλά νομίζω ότι όσα παρέθεσα είναι άρκετά να σας δώσουν κάποιαν ιδέα τής πρωτοτύπου αυτής φιλοσοφικής ποιήσεως, τής τόσον νηφαλίου, με τό άυστηρόν και ιδιόρρυθμον ένδυμα, με τήν άριστοκρατικήν τεχνοτροπίαν, με τήν όλως προσωπικήν ύφήν, με τήν γλώσσαν τήν ύπενθυμίζουσαν μακρόθεν τον Κάλβον, και προπάντων με τήν έλλειψιν κάθε άναρμότου έλαφρότητος, κάθε άνοήτου ήχολαλιās, κάθε άπατηλου στολισματος. Τίποτε έξ εκείνων, τά όποια φορτώνουν άλλα παιήματα άερολόγων, έκφυλισμένων και ύπνοβατών, δια να κρύπτουν μόνον τήν γυμνότητά των. Ξ' Αν έκ πρώτης όψεως τά ποιήματα του κ. Καβάφη φαίνονται παράξενα και πιθανόν δεν δρέσουν, είναι διότι είμεθα κακοσυνειθισμένοι με τά άλλα. Άλλ' ο κ. Καβάφης όμοιάζει — αν όμοιάζει με κανένα — μάλλον προς τους κλασικούς, παρά προς οίονδήποτε έκ των συγχρόνων.

Νομίζω άκόμη, ότι όσα παρέθεσα είναι άρκετά δια να προκαλέσουν τήν όφειλομένην έκτίμησιν, αν όχι και να δικαιολογήσουν τον θαυμασμόν μου, προς ποιητήν, τον όποιον, με όλον τό όλιγόστιχόν του, θεωρώ άξιον μεγαλυτέρας προσοχής άπό πολλούς άλλους που έχουν γράψει εκατοντάπλασια.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

